Suomen Reserviupseeriliitto -
Finlands Reservofficersförbund

Lausunto
18.1.2019

Suomen Reserviupseeriliiton lausunto HE 254/2018 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Puolustusvaliokunnan lausuntopyyntö 8.1.2019

Suomen Reserviupseeriliitto (RUL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikossa mainitusta asiasta.

1) Yleistä

Suomen Reserviupseeriliitto (RUL) pitää erittäin tärkeänä, että vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta kehitetään määrätietoisesti ja että puolustusvalmiuden parantaminen on kehitystyön keskiössä.

Liitto olisi toivonut, että tässä yhteydessä vapaaehtoisen maanpuolustuksen lakia olisi uudistettu laajemmin. Nyt tarkastelun ulkopuolelle jäivät mm. valtakunnallisen ja alueellisten neuvottelukuntien tehtävät ja toiminta (4§), toimielinten kokoonpano ja toiminta (9§) sekä virka-aputehtäviin (23 §) liittyvät lain kohdat, joissa mielestämme on päivittämisen tarvetta.

RUL:n mielestä PLM:n esiselvityksessä kärkeen nostettu kehittämismalli, jossa Puolustusvoimien ja Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) strategista kumppanuutta olisi kehitetty nykyisen toiminnan pohjalta, olisi ollut kokonaisturvallisuuden koulutuksen laajuuden ja laadun sekä MPK:n toiminnan kehittämisen kannalta parempi vaihtoehto.

Nyt esillä oleva lakimuutos, jonka keskeisenä sisältönä on vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen siirtäminen ainoastaan Puolustusvoimien tehtäväksi, parantanee onnistuessaan erityisesti paikallisjoukkojen koulutusta. Sijoittamattoman reservin koulutuksen, varautumis- ja turvallisuuskoulutuksen, alueellisen tasa-arvon sekä MPK:n toimintakyvyn osalta uudistukseen liittyy kuitenkin merkittäviä riskitekijöitä.

Uudistuksen onnistumisen ehdottomana edellytyksenä on lakiesityksen perusteluissa mainittujen taloudellisten lisäresurssien (yhteensä 6,5 milj € / vuosi) saaminen vapaaehtoiseen koulutukseen. Lisäyksen tulee olla aito koulutukseen suuntautuva taloudellinen lisäresurssi eikä tämä saa olla puolustusbudjetin sisäinen siirto, joka on pois muusta Puolustusvoimien tärkeästä toiminnasta kuten muusta koulutus- ja harjoitustoiminnasta tai materiaalihankinnoista. Lisäksi taloudellisen lisäresurssin pitkäjänteinen pysyvyys on aidosti varmistettava.

Liitto ymmärtää hyvin vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen vaatiman sääntelyn ja valvonnan, mutta nykyisessä lakiesityksessä on useita turhia rajoitteita ja vaatimuksia, jotka tekevät toiminnasta byrokraattisesti raskasta ja näin vähentää vapaaehtoistoimijoiden motivaatiota ja osallistumishalukkuutta.

2) Yksityiskohtaisia kommentteja

Sotilaallisen koulutuksen siirtäminen Puolustusvoimille
Puolustusvoimien Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä (MPK) tilaaman sotilaallisen koulutuksen siirtäminen Puolustusvoimien vastuulle avaa onnistuessaan mahdollisuuksia toiminnan tehostamiseen. Uudistus voi tehostaa erityisesti paikallisjoukkojen koulutusta ja valmiutta.

Pelkästään reservin koulutuksen laajuuden ja vaikuttavuuden kannalta sotilaallisen koulutuksen siirtäminen MPK:lta suoraan Puolustusvoimien hoidettavaksi ei ole taloudellisesti perusteltua.

Nykyisin MPK:n toteuttaman Puolustusvoimien sotilaallisen koulutuksen siirtäminen Puolustusvoimien vastuulle voi onnistuessaan tuottaa nykyistä parempaa valmiutta paikallisjoukkojen sotilaalliseen suorituskykyyn ja kykyyn antaa virka-apua. Mahdollisen siirron yhteydessä on kuitenkin varmistettava, että mm. aselajikoulutus ja sijoittamattoman reservin koulutus voivat jatkua ja niitä voidaan edelleen kehittää.

Jotta sotilaallisen koulutuksen toteutuksessa reserviläisten osaaminen tulisi parhaiten hyödynnettyä ja harjoitusten laatu pidettyä korkeana, on tärkeää, että reserviläiskouluttajat osallistuvat tiivisti myös kertausharjoitusten ja vapaaehtoisten harjoitusten suunnitteluun ja valmisteluun, eivätkä siis ainoastaan toteutukseen kouluttajina. Nykymallissa, kun PV tilaa sotilaallisen koulutuksen MPK:lta, vapaaehtoisten toimijoiden panosta voidaan hyödyntää hyvin laajalti jo suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa, mikä myös sitouttaa ja motivoi reserviläiskouluttajia. Jatkossa PV:n toteuttaman sotilaallisen harjoituksen (KH/VEH) johto- ja avainkoulutustehtävissä toimivien reserviläisten sitouttamiseen harjoituksiin jo valmisteluvaiheessa tulee kiinnittää huomiota ja on osoitettava riittävät resurssit.

Sotilaallista valmiutta palveleva koulutus
Esitetyssä mallissa sotilaallista valmiutta palveleva koulutus jäisi MPK:n vastuulle. RUL korostaa, että tämä koulutus on äärimmäisen tärkeää, koska se on sijoittamattomalle reserville ainoa mahdollisuus saada sotilaallisten valmiuksien ylläpitoa tukevaa koulutusta Puolustusvoimien ulkopuolella. Tällä koulutuksella on keskeinen rooli suuren reservin osaamisen, motivaation ja maanpuolustustahdon ylläpidossa sekä kehittämisessä ja sen kautta aktiivisella reserviläisellä on mahdollisuus saada itselleen sodan ajan sijoitus.

On tärkeää varmistaa, että Puolustusvoimien sotilaalliseen koulutukseen sitoutuneita reserviläisiä voidaan käyttää myös sotilaallista valmiutta palvelevassa koulutuksessa kouluttajina, ja että heillä riittää aikaa ja motivaatiota myös siihen. Yksi keino tähän on järjestää kotiseutuharjoituksen tyyppisiä, monipuolisia harjoituskokonaisuuksia, joissa samanaikaisesti järjestetään sotilaallista, sotilaallista valmiutta palvelevaa sekä varautumis- sekä turvallisuuskoulutusta rinnakkain.

Lakiesityksen mukaan MPK:n antamassa koulutuksessa voidaan käyttää Puolustusvoimien aseita ja kalustoa muuhun kuin ammuntojen järjestämiseen. Koulutusta ei voi antaa Puolustusvoimien ampumatarvikkeilla tai räjähteillä. Sotilaallista valmiutta palvelevan koulutuksen tärkein tavoite on yksittäisen sotilaan perustaitojen ylläpito ja kehittäminen. Ampumataito on tärkeä osa sotilasosaamista. Puolustusvoimien ampuma-aseilla ampumisen kieltäminen sotilaallista valmiutta palvelevassa koulutuksessa on turha ja merkittävästi mielekästä koulutustoimintaa haittaava rajoite. Mielestämme Puolustusvoimien aseiden ja

ampumatarvikkeiden käytön tulee olla mahdollista Puolustusvoimien valvonnassa myös MPK:n antamassa koulutuksessa silloin, kun se on koulutuksen sisällön kannalta perusteltua.

Puolustusvoimien ampuma-aseiden käsittelyn rajoittaminen vain Puolustusvoimien alueella tai aluksella on järkevää käytännön toimintaa hankaloittava ja alueellista epätasa-arvoa lisäävä turha rajoite, jota esitämme poistettavaksi lakiesityksestä.

Varautumis- ja turvallisuuskoulutus
Suomen Reserviupseeriliiton mielestä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen julkiseksi hallintotehtäväksi tulisi määritellä myös turvallisuus- ja varautumiskoulutus. Tämä mahdollistaisi parhaiten muun kuin sotilaskoulutuksen tai sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen tarjoamisen kaikille yli 16 -vuotiaille Suomen kansalaisille, mukaan lukien varusmiespalvelusta suorittamattomat naiset sekä puolustusvoimien sodan ajan tehtävistä vapautuneet reserviläiset. Asialla on näin ollen myös merkittävä tasa-arvovaikutus.

Lakiesityksen perusteluissa mainitaan, että varautumis- ja turvallisuuskoulutuksen sisältävän pääosin sellaista koulutusta, jota voidaan antaa kilpailuilla markkinoilla yritysten tai muiden yhteisöjen toimesta. Tällä perusteella kyseisen koulutuksen järjestäminen julkisin varoin voisi aiheuttaa häiriöitä kilpailtujen markkinoiden markkinamekanismille. RUL:n mielestä varautumis- ja turvallisuuskoulutuksen kategorinen rajaaminen valtionaputoiminnan ulkopuolelle vetoamalla mahdollisiin markkinahäiriöihin on hätävarjelun liioittelua. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (YTS 2017), sisäisen turvallisuuden ohjelman tai Suomen kyberturvallisuusstrategian toimeenpano-ohjelman osalta ei ole odotettavissa, että kansalaisille suunnatulle koulutukselle tulee jatkossakaan tarjontaa kaupalliselta pohjalta. Tapauskohtaisesti voidaan kulloinkin harkita, onko kyseiselle koulutukselle olemassa markkinaehtoista tarjontaa.

Lakiesityksessä (22 a §) mainittu perehdyttämiskoulutus ja tutustumistoiminta on mukaan suppeampaa kuin edellä mainittu varautumis- ja turvallisuuskoulutus. Perehdyttämiskoulutuksen toteutuminen kuvatun kaltaisena on kuitenkin erittäin tärkeää mm. nuorten maanpuolustustietämyksen ja -tahdon lisäämiseksi. Lakiesityksen mukaan tutustumistoiminnassa ei ole sallittua antaa sotilaallista osaamista tai toimintakykyä kehittävää koulutusta. Esitys ei ole tältä osin yksiselitteinen, mutta RUL pitää tärkeänä, että tutustumiskoulutuksessa voidaan tarvittaessa ampua MPK:n, maanpuolustusjärjestöjen tai siviilihenkilöiden aseilla ja, että suunnistuksen, kuntotestien ja vaellusten kaltaiset toimintakykyä kehittävät harjoitteet ovat mahdollisia. Selkeintä olisi poistaa kyseinen momentti lakiesityksestä kokonaan.

Varautumis- ja turvallisuuskoulutuksella on merkittävä rooli kokonaisturvallisuuden kehittämisessä. Kokonaisturvallisuuden henkilöresurssien varmistamisen kannalta ratkaisevan tärkeää on myös kattavan osaamis- ja varaamisrekisteri rakentaminen.

Ampumatoiminta
Ampumataidon ylläpito on keskeinen osa reserviläisten sotilasosaamista. Pääosa ampumataidon ylläpidosta tapahtuu reserviläisten omatoimisena harjoitteluna sekä osana reserviläisjärjestöjen ampumatoimintaa. MPK:n rooli reserviläisten ampumataidon ylläpidossa korostunee tulevaisuudessa. Puolustusvoimien antaman ampumakoulutuksen osuus on jatkossakin liian vähäistä.

Erityisen tärkeitä asioita ampuma-aselaissa vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen kannalta ovat mm.

- Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toteuttaman ampumaohjelmiston vaatimaa harjoittelua on pystyttävä tekemään myös reserviläisyhdistysten ampumavuoroilla ja tapahtumissa, koska MPK:n ja Puolustusvoimien resurssit eivät riitä harjoittelun mahdollistamiseen koko maassa.
- MPK:n sotilaallisia valmiuksia palvelevassa koulutuksessa on oltava mahdollista ampua muitakin kuin vain VN:n asetuksella määrättävässä ampumaohjelmistossa mainittuja ammuntoja ja myös normaalikokoisilla lippailla.

On hyvä, että Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen ammunnan johtajaksi hyväksyminen määritellään selkeästi ja että tehtävään vaaditaan riittävä osaaminen ja sopivuus. Vapaaehtoispohjalta toimiville ammunnanjohtajille ei kuitenkaan ole mahdollista asettaa rikosoikeudellista virkavastuuta.

Alueellinen tasa-arvo
Sotilaallisen koulutuksen siirtäminen pois MPK:lta voi huonoimmassa tapauksessa merkitä aktiivisten reserviläiskouluttajien siirtymistä toimimaan vain sotilaallisen koulutuksen kouluttajina ja MPK:n toiminnan osittaista näivettymistä. On mahdollista, että vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus vaikeutuu tai jopa päättyy osassa maakuntia. Erityisen suuri vaara niillä alueilla, joissa ei varuskuntia lähellä, koska sotilaallisia valmiuksia palveleva koulutus on lakiesityksessä rajoitettu tapahtuvaksi vain Puolustusvoimien alueella tai aluksella. Tämä voi vaarantaa vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen maantieteellisen tasa-arvon.

Lopuksi
Vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen kehittäminen on tärkeää. Puolustusvalmiutta on mahdollista parantaa hyödyntämällä vapaaehtoisuutta nykyistä kattavammin, mutta tämä ei onnistu ilman nykyistä suurempia taloudellisia ja henkilöresursseja.

Sijoittamattoman reservin ja varautumis- ja turvallisuuskoulutuksen toiminta sekä koulutuksen alueellinen kattavuus on varmistettava uudistuksessakin ja se vaatii vahvaa MPK:ta. Maanpuolustusjärjestöjen laaja ja monipuolinen toiminta sekä osaaminen on huomioitava osana vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämistä.

Vapaaehtoisuuden arvostaminen vaatii sitä, että muutostilanteissa ymmärretään toiminnan luonne ja tavoitteet. On varmistettava, että toimintaa ohjaava lainsäädäntö ja ohjeistus ovat kattavia, mutta eivät liian ahtaita, jotta ne mahdollistavat monipuolisen toiminnan.

Suomen Reserviupseeriliiton puolesta

Mikko Halkilahti
Puheenjohtaja
Suomen Reserviupseeriliitto
mikko.halkilahti@rul.fi
Puh. 0400 745 234

Janne Kosonen
Toiminnanjohtaja
Suomen Reserviupseeriliitto
janne.kosonen@rul.fi
Puh. 050 5810 819

Suomen Reserviupseeriliitto on vuonna 1931 perustettu reserviupseereiden valmiuksia kehittävä aatteellinen ja toiminnallinen maanpuolustusjärjestö. Liiton 315 jäsenyhdistyksessä on 27.000 henkilöjäsentä.